

Το πρόγραμμα όμως δεν τελειώνει εδώ. Οι 25 μαθητές λειτούργησαν σαν έμπειροι ξεναγοί και απέτρεξαν το θαυμασμό και τα επαινετικά σχόλια από τους Πορτογάλους καθηγητές και μαθητές, αφού προσέφεραν σπουδαίο έργο, όταν επισκεφθήκαμε το χώρο των Δελφών, της Ολυμπίας, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Κυκλαδικό Μουσείο, την Αίθουσα Συνεδριάσεων της Ακαδημίας Αθηνών, την Αίθουσα Συνεδριάσεων της Ελληνικής Βουλής καθώς και το Μέγαρο Φίλων της Μουσικής, για να περιγράψουν την αρχαία ύδραυλι από το Δίον.

Τρίτον: Τέλος, οι μαθητές κατέγραψαν τις ζωντανές τους παρουσιάσεις και δημιούργησαν έτσι ένα τεύχος χρήσιμο στον κάθε μαθητή για μελλοντικές ξεναγήσεις σε όλα αυτά τα μνημεία, από τα αρχαιότερα ως τα νεότερα.

Μετά την ολοκλήρωση του προγράμ-

ματος, οι απόψεις των μαθητών καταγράφηκαν με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου. Σύμφωνα με αυτό, οι μαθητές απάντησαν ότι:

1. Η συμμετοχή τους στα προγράμματα ΠΕ τους βοήθησε: α) Να αποκτήσουν γνώσεις σχετικές με το περιβάλλον και τα προβλήματα: υπερβολικά = 25%, πολύ = 58%, μέτρια = 17%.

β) Να κατανοήσουν πόσο έχει συμβάλει ο άνθρωπος στη δημιουργία περιβαλλοντικών προβλημάτων: πολύ = 68%, μέτρια = 32%.

γ) Να κατανοήσουν πόσο οι επαγγελματικές δραστηριότητες συμβάλουν στη δημιουργία περιβαλλοντικών προβλημάτων: υπερβολικά = 33%, πολύ = 51%, μέτρια = 16%.

δ) Να κατανοήσουν ότι είναι οι ίδιοι ένα κομμάτι από το περιβάλλον, και γι' αυτό είναι συμφέρον τους να βοηθήσουν στην προστασία του: υπερβολικά = 18%, πολύ = 66%, μέτρια = 18%.

2. Μετά τη συμμετοχή τους σε προγράμματα ΠΕ:

α) Αυξήθηκε το ενδιαφέρον τους για το περιβάλλον: υπερβολικά = 7%, πολύ = 64%, μέτρια = 29%.

β) Μεγάλωσε η επιθυμία τους να βοηθήσουν στην καλυτέρευση της ποιότητας του περιβάλλοντος: υπερβολικά = 36%, πολύ = 43%, μέτρια = 21%.

3. Νιώθουν ικανοί, μετά τη συμμετοχή τους σε προγράμματα ΠΕ:

α) Να εντοπίζουν προβλήματα περιβάλλοντος: πολύ = 64%, μέτρια = 28%, λίγο = 8%.

β) Να προτείνουν λύσεις γι' αυτά τα προβλήματα: πολύ = 64%, μέτρια = 36%.

γ) Να βοηθήσουν στην πρόληψη και τη λύση τους: πολύ = 62%, μέτρια = 38%.

δ) Να συμμετέχουν ενεργά στην αντιμετώπιση ειδικών περιβαλλοντικών προβλημάτων στον αυριανό εργασιακό χώρο τους: πολύ = 54%, μέτρια = 46%.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Η Ακρόπολη, όπως όλοι γνωρίζουμε, είναι ένας αρχαιολογικός χώρος με δύσκολη πρόσβαση. Το Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως όμως –μουσείο αντιγράφων κατά το μεγαλύτερο μέρος του–, που έχει αποκατασταθεί με σύγχρονες διαδικασίες και διαθέτει ράμπες, ευρύχωρους ανελκυστήρες και αίθουσες, καθώς και αίθουσα διαλέξεων με κινητά καθίσματα, παρέχει πολλές δυνατότητες. Παράλληλα το δανειστικό υλικό δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να επεξεργασθεί στο σχολείο ένα θέμα με πολύ μεγαλύτερη άνεση, δυνατότητα πολύ σημαντική για άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι δυνατότητες αυτές γίνονται μεγαλύτερες και εξελίσσονται όταν προηγηθεί συνεργασία του Τμήματος με ειδικούς επιστήμονες. Δύο τέτοιες εφαρμογές εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σε συνεργασία με το Ειδικό Γυμνάσιο-Λύκειο Αναπήρων Παιδών Ν. Λιοσίων και με το Ίδρυμα Θεοτόκος, αναπτύσσονται στη συνέχεια από τις εκπαιδευτικούς που τις πραγματοποίησαν.

Συμμετοχή και εφαρμογές στα προγράμματα Ακρόπολεως, από το Ειδικό Γυμνάσιο - Λύκειο Ν. Λιοσίων

Σουλτάνα Μαλαμίδου

(Φιλολογικό), Ειδικό Γυμνάσιο - Λύκειο Αναπήρων Παιδών Ν. Λιοσίων, 1991

ΣΠ(91)ΜΜΑ-ΜΣ.Ζ/Ε/Ι/Ο/Ηο

Στο σχολείο που πηγαίνω οι καθηγητές μάς είπαν να πάμε στο Μουσείο Ακρόπολης για να μας δείξουν και να μάθουμε για τα αγάλματα και τα μνη-

μεία του τόπου μας...".

"Θέλαμε να πάμε κυρίως τα παιδιά του Γυμνασίου που δεν είχανε πάει σε μουσείο..."

"... μου έκανε εντύπωση [το μέρος αυτό] γιατί δεν είχα πάει ποτέ σε μουσείο μαζί με τα αδέρφια μου και τους γονείς μου να δω τα αρχαία μνημεία..."

Έτσι αρχίζουν οι μαθητές μας, του Ειδικού Γυμνασίου-Λυκείου Αναπήρων Παιδών Ν. Λιοσίων Αττικής, τις εκθέσεις τους, που αφορούν την επίσκεψή τους στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως, στις 22/4/1991.

Το σχολείο αυτό ιδρύθηκε το 1983: φιλοξενεί παιδιά με ειδικές ανάγκες (κινητικές αναπηρίες). Αποτελείται από 2 βαθμίδες (Γυμνάσιο και Λύκειο ταυτοχρόνως) κι έχει δυναμικό 42

μαθητές, ηλικίας 11 έως και 34 χρόνων, επί του παρόντος.

Σχολεία σαν κι αυτό είναι γνωστό, ή εύκολα κατανοητό, ότι χαρακτηρίζονται κατεχογην από έλλειψη επισκέψεων στους δημόσιους χώρους:

- αφενός λόγω εγγενών δυσκολιών (π.χ. προβλήματα μεταφοράς των παιδιών, έλλειψη κατάλληλου προσωπικού και αναγκαίων μέσων), και
- αφετέρου λόγω εξωτερικών δυσκολιών (π.χ. έλλειψη κατάλληλης υποδομής στους κοινόχρηστους ή δημόσιους χώρους).

Έτσι, σε μας χρειάστηκε κάτι που ουδόλως απαιτείται στους άλλους: να ελέγξουμε δηλαδή καταρχήν την καταλληλότητα του ίδιου του χώρου της επισκέψης μας (παρουσία ράμπας, ευρυχωρία, ύπαρξη ασανσέρ με κατάλληλες διαστάσεις ώστε να περνούν μέσα τα αναπηρικά αμαξίδια, κτλ.).

Στη συνέχεια, και κατά τη διάρκεια των ενημερωτικών σεμιναρίων για τους εκπαιδευτικούς που παρουσίασε το Κέντρο, χρειάστηκε να επιλέξουμε – με τη συνεργασία της εισηγήτριας κας Κορνηλίας Χατζησαλάδη – το ανάλογο πρόγραμμα το οποίο θα μπορούσε πιθανόν να παρακολουθήσει το δικό μας σχολείο.

Κατά τη συνάντησή αυτή αποφασίστηκε (λόγω των περιορισμένων αριθμού των μαθητών μας, αλλά κυρίως λόγω των τεράστιων αναγκών που έχουμε για άμεσα οπτικοακουστικά και απτικά ερεθίσματα και της παντελούς έλλειψης επισκέψεων τους σε παρόμοιους χώρους) να επισκεφθούμε το Κέντρο οι μαθητές και των 2 βαθμίδων (Γυμνάσιο και Λύκειο ταυτοχρόνως) και να παρακολουθήσουν 2 διαφορετικά προγράμματα, δηλαδή (εκτός της "Εισαγωγής" γύρω από την ιστορία της Ακρόπολης) την τοποθέτηση των μνημείων πάνω στον Βράχο και την άμεση γνωριμία (των μαθητών) με τα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων.

Το σχολείο προετοιμάστηκε για την επίσκεψη λίγες μονάχα μέρες προτού πραγματοποιηθεί. Η προπαρασκευή αυτή περιλάμβανε σύνταξη μάλιστα σχετική με την Ακρόπολη, τα μνημεία της και τα προγράμματα που το σχολείο θα παρακολουθούσε στο Κέντρο, με ιδιαίτερη εμψύχωση στην προετοιμασία των μαθητών μας στους αρχαίους ρυθμούς των ναών (έγινε και διανομή σχετικής επεξηγηματικής φωτοτυπίας). Περιλάμβανε επίσης παρουσίαση της κάτοψης του Βράχου σε μεγεθυμένη φωτοτυπία, με τις ονομασίες των μνημείων που

περιέχει. Παρόμοια, τέλος, προετοιμασία έγινε για τα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων.

Η επίσκεψη πραγματοποιήθηκε στις 22/4/91, όχι χωρίς προβλήματα, αφού οι καθυστερήσεις στην έγκαιρη άφιξη των λεωφορείων (που εξυπηρετούν ανάγκες των μαθητών όλου του λεκανοπεδίου) επιβράδυναν επικίνδυνα την παρουσίαση του προγράμματος από την πλευρά του Κέντρου.

Από την άφιξη όμως των λεωφορείων μας και έπειτα, πολλά είχαν να εντυπωσιάσουν τους μαθητές μας, όπως και οι ίδιοι είναι σε θέση με τα γραπτά τους να μας παρουσιάσουν:

"... όμως ούτε εδώ σταματάνε τα θετικά στοιχεία, διότι πώς μπορεί κανείς να παραλείψει το ότι το μουσείο είχε πολύ καλή πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες (πράγμα σπάνιο για δημόσια υπηρεσία στην Ελλάδα)...". Η:

"... τι να πρωτοπεριγράψει κανείς, για την ευγενική συμπεριφορά όλων των υπαλλήλων (απ' την αρχαιολογία έως τον ευγενικό υπάλληλο που μας βοήθησε στο ασανσέρ), για την μαγευτική θέα, το καθαρό περιβάλλον...".

Το πρόγραμμα άρχισε με προβολή διαφανειών για την ιστορία της Ακρόπολης, πράγμα που άφησε έντονα ίχνη στη μνήμη των μαθητών μας: "... καθίσαμε στις θέσεις μας και άρχισε η προβολή των διαφανειών: παρακολουθώντας εμείς τις διαφάνειες, η υπεύθυνη του μουσείου μας εξηγούσε τι βλέπαμε... Μόνο που [και εδώ εισπράξαμε την πρώτη κύλωση κριτική των μαθητών μας!] τα έλεγε πολύ γρήγορα κι έτσι κάποιος που δεν ήταν εξοικειωμένος με τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο δεν μπορούσε να καταλάβει πολλά πράγματα...".

Στη συνέχεια, χωριστήκαμε σε 2 ομάδες (Γυμνάσιο, Λύκειο) και παρακολουθήσαμε εναλλάξ τα δύο διαφορετικά προγράμματα του Κέντρου. Πρώτο το Γυμνάσιο επέλεξε το πρόγραμμα το σχετικό με τον Βράχο, την ίδια ώρα που το Λύκειο παρακολουθούσε διαφάνειες με θέμα τα

μουσικά όργανα των αρχαίων. Μετά έγινε ανάμεσα τους εναλλαγή του προγράμματος. Στο σημείο αυτό εισπράξαμε τη δεύτερη ήδη κριτική απ' την πλευρά των μαθητών μας: "... επίσης δεν μου άρεσε αυτός ο διαχωρισμός που υπήρξε ανάμεσα στο Λύκειο και στο Γυμνάσιο: ήταν δηλαδή [το γεγονός] ότι μετά την προβολή ολάτεις βγήκε η 1η ομάδα που ήταν το Γυμνάσιο ... για να συναρμολογήσει κάτι χάρτινα κουτάκια που το καθένα συμβόλιζε το κάθε μνημείο.... τον Παρθενώνα... τα Προπύλαια... την Χαλκοθήκη κτλ... όπου να τα στήσουμε σε κάθε σημείο όπως μας το είχαν δείξει τα ολάτεις. Μετά αφού μπήκαμε στην αίθουσα βγήκε το Λύκειο για να κάνει το ίδιο και εμείς είδαμε ολάτεις με τα μουσικά όργανα των αρχαίων, όπου το Λύκειο –και αυτό ήταν κουραστικό!– τα είχε δει νωρίτερα".

Οι εντυπώσεις που υπήρξαν αντίστοιχες και για τα δύο προγράμματα που παρακολούθησαν, ενώ γενικά οι περιγραφές τους μας αποκάλυψαν πως προτιμήθηκε περισσότερο το πρόγραμμα με τα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων.

Με το πέρας των προγραμμάτων, οι μαθητές επισκεφθήκαν το ισόγειο του Κέντρου, όπου είδαν και άγγιξαν τα αρχαία αγάλματα, που τόσο τους εντυπωσίασαν –και όχι μόνον όπως προκύπτει αυτό μέσα απ' τις εκθέσεις τους, όσο απ' το γεγονός ότι πολλά παιδιά (πέρα απ' το να τα αγγίζουν) θέλησαν να φωτογραφηθούν και μαζί τους.

Η αποχώρηση, στη συνέχεια, υπήρξε άμεση, πράγμα που σχολιάστηκε με ιδιαίτερη πικρία, καθώς τα παιδιά ήθελαν περισσότερη παραμονή στο χώρο, περιπλάνηση στην αυλή, έως και... κυλικείο! (γεγονός που έβαλε σε άμεση σκέψη –εμάς τους εργαζόμενους στο χώρο– γύρω απ' την αυτονομία ωραρίου που πρέπει να διακρίνει τα ειδικά σχολεία).

Από την επομένη της επιστροφής στο σχολείο άρχισε, με μεγάλο κέφι από τους μεν (δηλαδή το Γυμνάσιο)

αλλά και με αξιοσημείωτη αδιαφορία από τους δε (δηλαδή του Λυκείου), το πρόγραμμα εφαρμογών του υλικού, που αρχίσαμε να επεξεργαζόμαστε και που είχε σχέση με τον χώρο που είχαμε επισκεφθεί.

Όλοι οι μαθητές του Λυκείου αρνήθηκαν κατηγορηματικά να γράψουν ένα κείμενο με τις σχετικές από την επίσκεψη εντυπώσεις. (Οι δικαιολογίες υπήρξαν πολλές, που όμως τις θεωρούμε ουσιαστική άρνηση, αφού δεν αντιπρότειναν καλύτερες λύσεις).

Ωστόσο, οι μαθητές του Γυμνασίου μας αποζημίωσαν, καθώς η Γ' και κυρίως η Β' Λυκείου ανέλαβε να συντάξει τα σχετικά των εντυπώσεων από την επίσκεψή μας κείμενα, και κατά κάποιον τρόπο εμφανίστηκαν ως οι μικροί "Ατλαντές" του σχολείου, που σήκωσαν στους ώμους τους το κύριο βάρος των εφαρμογών τεσσάρων διαφορετικών προγραμμάτων:

α. Προσπάθεια συναρμολόγησης παζλ με θέμα των Παρθενώνων.

β. Χρωματισμός τεσσάρων διαφορετικών εικόνων (κιθάρα, κυμάτια, φάνωμα, κεφάλι της Μέδουσας).

γ. Αρχαίες ενδυμασίες.

δ. Παραγωγή εκμαγιών και χρωματισμός τους.

Οι ένδεκα "μικροί" του σχολείου μας (τημάτα Α1 και Α2 της Α' Γυμνασίου) μας πρόσφεραν ικανοποιήσεις τόσο εσωτερικές όσο και καθαρά ψυχοπαιδαγωγικές κατά τη διάρκεια αυτών των ενασχολήσεων τους.

Καταρχήν επέδειξαν ζήλο αξιοσημείωτο και ακούραστο φρόνημα να φέρουν σε πέρας όλο το πρόγραμμα

(που ήταν βαρύ, ομολογουμένως) και κανένας μαθητής δεν έμεινε που να μην εφαρμόσει τα πάντα που απαιτούσε το υλικό που προσφερόταν:

- Ασχολήθηκαν όλοι με τα παζλ της πρόσφατης του Παρθενώνα. Οι περισσότεροι χωρίς δυσκολία, αλλά άλλοι μάθαμε ξαφνικά πως ασχολήθηκαν με παζλ για πρώτη φορά στη ζωή τους και μέσα ακριβώς απ' τις ανάγκες του προγράμματος αυτού. Βρεθήκαμε λοιπόν στη δυσκολία ακόμη και να τους διδάσουμε στοιχειώδεις απαιτούμενες κινήσεις.

- Χρωμάτισαν όλοι και τα τέσσερα διαφορετικά σχέδια (κιθάρα, κυμάτια, φάνωμα, Μέδουσα) μερικά μάλιστα - από υπερβάλλοντα ζήλο! - τα επανέλαβαν δύο φορές (προτιμήθηκαν περισσότερο το κεφάλι της Μέδουσας και το φάνωμα).

- Οι μαθητές μας διευκολύνθηκαν εδώ με μεγεθύνσεις όλων των σχετικών σχεδίων. Χρησιμοποίησαν μαρκαδόρους και ξυλομπογιές, αγνόησαν όλους τους κανόνες τους σχετικούς με τα χρώματα που πιθανόν θα έπρεπε (μυιούμενοι τους τρόπους της αρχαιότητας) να χρησιμοποιήσουν. Κυριάρχησε λοιπόν η καθαρή επιθυμία για ευχαρίστησή τους. Τα παιδιά πρωτοτύησαν! ενώ ταυτόχρονα μας προμήθευσαν μια σειρά ερωτημάτων και ενδείξεων γύρω από την ψυχοπαιδαγωγική έρευνα που αφορά τα συγκεκριμένα τους προβλήματα:

- Όπου, π.χ., οι φωτιστικές ήταν κακές ή έλειπε κάποιο κομμάτι του σχεδίου (ας πούμε μια μικρή γωνία στο φάνωμα), στάθηκε αδύνατο το τιμήμα αυτό αναλογικά να το συμπληρώσουν.

- Εμφάνισαν αξιοσημείωτες δυσκολίες να ξεχωρίσουν τα μέρη απ' το όλον (π.χ., τα 2 φιδία του κάτω μέρους του κεφαλιού της Μέδουσας), κι έτσι αναλόγως και χωριστά να τα χρωματίσουν.

- Χρησιμοποιώντας καθαρά προσωπικά (ελεύθερα) χρώματα, εξέφρασαν τα συναισθήματά τους (όπως μας διδάσκουν σχετικά και τα αντίστοιχα τεστ ψυχολογίας) και προμήθευσαν στη σχολική πράξη - με τον τρόπο αυτό - ένα ακόμη στοιχείο περαιτέρω ουσιαστικής γνωριμίας και προσεγγίσης τους από την πλευρά μας.

- Ουμμήθηκαν, τέλος, χρωματίζοντας όσα είδαν να άγγιζαν στο Κέντρο. Π.χ. την λύρα που χρωμάτιζαν και που έπαιξαν μαζί της κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους στο Μουσείο.

Το τρίτο μέρος των ενασχολήσεων

των ένδεκα μικρών (πέντε κορίτσια, έξι αγόρια) της Α' Γυμνασίου υπήρξε η κατασκευή αρχαίων ενδυμασιών. Χρησιμοποιήθηκαν για την εφαρμογή του προγράμματος αυτού μεγεθυμένα γυναικεία σχέδια αρχαίου άνδρα και γυναίκας, παπύ γκοφρέ διαφόρων χρωμάτων, κλωστές, κλώσες και ψαλίδια. Η προθυμία υπήρξε το ίδιο αξιοσημείωτη. Κανένας δεν έμεινε χωρίς να φτιάξει ενδυμάτα και ανδρής και γυναικείας! Η επιλογή των χρωμάτων των ενδυμάτων υπήρξε ελεύθερη και προσωπική τους, το ίδιο και ο σχεδιασμός της ενδυμασίας (βοηθήσαμε μόνο στην εκτέλεση - σπανιότερα κολλώντας και κόβοντας, κυρίως όμως ράβοντας πάνω στο χαρτί τα κομμάτια, ώστε να μη φεύγουν). Οι μαθητές, δημιουργώντας τα σχέδια, εφαινόζονταν οι ίδιοι από το αποτέλεσμα:

- "Α!α, να γίνονται υφαιρί!", ήταν πλέον συνήθης φράση που ακούσαμε. Για μερικούς, πάνω στον δημιουργικό οίστρο, ομοίότητες και υποσυνείδητες διασυνδέσεις αναδύθηκαν:

- "Μα, μοιάζει αυτός με τον Τηλέμαχο!", γι' αυτό και τα ίδια τα παιδιά τους ονόμασαν έτσι στα σχέδιά τους. Έτσι συνδυάζαν σχολική μάθηση και επίσκεψη στο Κέντρο ταυτοχρόνως.

Από τα σχέδια αυτά, στην αρχή, προτιμήθηκαν περισσότερο οι γυναικείες. Τα κορίτσια διάλεγαν να ντύσουν γυναικεία κομμάτια, τα αγόρια αντίστροφα. Στο τέλος οι ισορροπίες ανατράπηκαν, γι' αυτό και βρεθήκαμε με περισσότερους άνδρες απ' ό,τι γυναικείες (όπως αιθερώδως δείχνει και το αναρτημένο πανό μας), ενώ οι φορεσιές σε χρώμα και φαντασία εποικίλλαν: έντονοι ναίφ χρωματισμοί, κοντά και μακριά ρούχα εναλλάχθηκαν, προσφερόμενα πρωτοτυπία και δροσιά κ α ο' αυτά τα έργα των δικών τους των χεριών.

Το τελευταίο μέρος των ενασχολήσεων περιλάμβανε την κατασκευή των γυνήων εκμαγιών και στη συνέχεια τον χρωματισμό τους με τέμπρες. Τόσο από έλλειψη χρόνου όσο και σχετικής για την πλευρά μας εμπειρίας, βγάλαμε λίγα και "κακήν κακώς" εκμαγιές!...

Η εμφάνισή τους αναμενόμενα εναγωνίως:

- "Πότε θ' ασχοληθούμε και με τον γυμνό";

Όταν πια τα εκμαγεία εμφανίστηκαν, ανέλαβαν με χαρά να τα βάψουν. Βάλαμε κάποιους περιορισμούς στα χρώματα, μα μας προέκυψαν ασυνή-

θιστα έντονες συνθέσεις. Η εκτέλεση υπήρξε (για τα κομμάτια που ήταν μικρού μεγέθους και με πολλές λεπτομέρειες) δύσκολη, γι' αυτό βοήθησα με και τους (αντίστοιχους) μαθητές μας εκεί όπου μας χρειάστηκαν στην εφαρμογή των χρονιάτων ή για να "μπαλώσουμε" εμφανείς (και που στα μάτια τους φάνταζαν "ανεξήγητοι!") λεκέδες από κακοβαλμένο ή μεγάλη ποσότητα χρώμα. Τα εκμαγεία, μάλιστα, που φτιάξαμε οι διδάσκοντες υπήρξαν ελάχιστα (7 μόνον για τους 11 μαθητές μας!) έτσι υπήρξε ανάγκη για τα βάψουμε από μιάς, αφού εκδηλώθηκε τεράστια επιθυμία να βάψουνε όλοι!

Όλα ωστόσο τέλειωσαν στην ώρα τους. Με έντονο το αίσθημα της ικανοποίησης τόσο για τα παιδιά τα ίδια όσο και για εκείνους που ασχολήθηκαν και ενεργά τα βοήθησαν. Σε όσους μάλιστα απ' το προσωπικό του σχολείου ασχολήθηκαν, άξιες μνήμης είναι οι στιγμές συνεργασίας μαζί με τους μαθητές μας: ένα "δού-ναι και λαβείν" δηλαδή, που έβγαλε καθαρά έξω από τη στεγνή και μόνη παιδευτική διαδικασία: η εκτόνωση, ο διάλογος, το χιούμορ, η αλληλοβοήθεια, το πλήρως, η επικοινωνία, η ανάπτυξη της αίσθησης της υπευθυνότητας ή το "καθήκον" (μερικοί ζήτησαν να πάρουν και στο σπίτι τους, για ν' αποτελειώσουν, ότι δεν πρόλαβαν στο σχολείο).

Έτσι, ο τρόπος που βοήθησε το συνολικό πρόγραμμα:

- προάγοντας αφενός τις γνώσεις μας πάνω σε άγνωστες πτυχές των προβλημάτων των παιδιών που φοιτούν σε "ειδικά σχολεία", αλλά και
- απελευθερώνοντας αφεντέρου ένα ολόκληρο σύμπλεγμα σχέσεων συνεργασίας, επαφής και συναισθημάτων που αναδύθηκαν απ' αυτήν τη διεργασία, έφερε στην ευχάριστη θέση καταρχήν να ευχαριστήσουμε το Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως και τους υπευθύνους, που μας υποδέχτηκαν με ευχαρίστηση και συνεργάστηκαν με θερμή μαζί μας, και στη συνέχεια μας οδήγησε να μπούμε οι ίδιοι σε σοβαρές σκέψεις γύρω απ' τα προβλήματα των ευαίσθητων χώρων της ειδικής αγωγής και των συναφών προγραμμάτων που πρέπει να τον διέπουν.

Κραυγάζει λοιπόν πια μόνη της, νομίζουμε, η ανάγκη διοργάνωσης κι απ' την πλευρά των επιστημών παρόμοιων επισκέψεων σε μουσειακούς χώρους για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Απαιτείται ο άμεσος εξοπλισμός των χώρων αυτών με τα ανάλογα μέσα

υλικοτεχνικής υποδοχής των μαθητών μας, και πιστεύουμε πως η απάντηση δόθηκε μόνη της σ' αυτού του είδους τις ελλείψεις, καθώς αβίαστα τα παιδιά εντάχθηκαν σ' ένα γενικό πρόγραμμα (χωρίς σχεδιασμό για τις δικές τους ανάγκες) και, δημιουργώντας εντυπώσεις, παρήγαγαν ένα αξιο λόγου έργο, αλλά απαίτησαν κιόλας επαύξηση και του υπάρχοντος ήδη προγράμματος που τυχαία συναντήσαν, καθώς μας έγγραφαν:

"... Γενικά όλα μου άρεσαν, αλλά θα ήθελα πολύ, αν ξανάρθουμε στο πρόγραμμα να συμπεριλαμβάνεται κι ένας περίπατος πάνω στην Ακρόπολη, βέβαια αν υπάρχει δρόμος για άτομα με ειδικές ανάγκες".

Αφού πρώτα ευχαριστήσουμε λοιπόν από τη θέση αυτή όλους τους εργα-

ζόμενους στο "Ειδικό Γυμνάσιο-Λύκειο Αναπήρων Παιδών Ν. Λυσίων Αττικής", που βοήθησαν στο σύνολο έργο (η ονομαστική αναφορά τους, νομίζουμε, δεν έχει ιδιαίτερη αξία), πιστεύουμε ότι ένας επίλογος μάλλον θα έκλεινε το θέμα, το οποίο εμείς θεωρούμε ότι τώρα ανοίγει.

Η πρόκληση της δυναμικής ενσωμάτωσης-ένταξης των παιδιών με "ειδικές ανάγκες" είναι αρκετά ισχυρή για να μη μας επιτρέπει να εφησυχάζουμε. Φαντάζομαι ότι θα θέλατε, σ' αυτή την πρόσκληση-πρόκληση, να είστε όλοι αποδέκτες.

Όλα τα αποσπάσματα προέρχονται από Έκθεση που έγραψαν τα παιδιά στην τάξη με θέμα: "Οι εντυπώσεις μου από την επίσκεψη στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως".

Εφαρμογή εκπαιδευτικού προγράμματος για την Ακρόπολη σε μια ομάδα εφήβων με νοητική στέρση

A. Βουντρά (Ειδική Παedαγωγός), H. Ζαφειροπούλου (Ψυχολόγος)

Τέτση Θεοτόκης, 1993

ΣΠ (92)ΜΣ.Α-Ε-Ζ (93)Ηο

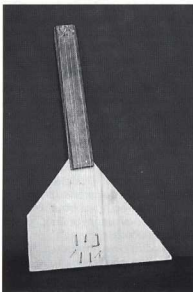
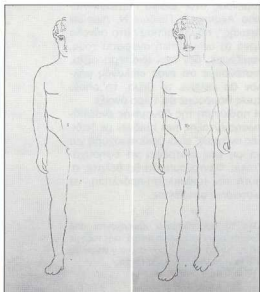
Θα προσπαθήσουμε να σας μεταφέρουμε ένα μέρος της εμπειρίας μας αυτής. Η δυσκολία μας βρίσκεται στο ότι προσπαθούμε να σας αναπαραγάγουμε μια ανθρώπινη εμπειρία με όλον τον ενθουσιασμό που μας είχε συνεισφέρει, με όλη τη δημιουργικότητα που μας εκδηλώθηκε, με όλες τις ιδέες που μας γέννησε. Κάτι τέτοιο βέβαια είναι αδύνατο. Παρ' όλα αυτά, θα κάνουμε μια προσπάθεια να σταθούμε στα βασικότερα, κατά τη άποψή μας, σημεία. Αρετρία και κίνητρο όλου αυτού του προγράμματος στάθηκε το υπάρχον εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Κέντρου Μελετών της Ακρόπολης. Ένα δεύτερο βασικό στοιχείο ήταν η οργάνωση-επένδρωση του προγράμματος από το προσωπικό του Κέντρου.

Οι συναντήσεις που προηγήθηκαν από την επίσκεψη των νέων μας στο χώρο βοήθησαν (και εμάς τους εκπαιδευτές ειδικής αγωγής, και την υπεύθυνη του προγράμματος, κα Χατζησαλάνη) να εντοπίσουμε τα σημεία πάνω στα οποία θα στηρίζαμε το πρόγραμμα.

Η συνεργασία μας απέδωσε οφέλη,

πιστεύουμε, και στις δύο μεριές. Απ' τη μια, εμείς ενημερωθήκαμε για το πρόγραμμα και τα ιστορικά, αισθητικά στοιχεία που εμπριέχτη. Η κα Χατζησαλάνη μας εμφύσησε τον ενθουσιασμό της, εφοδιάζοντάς μας με επιπλέον θεωρητικό υλικό, πέρα από τις μουσειοσκευές Λιθοειδούς και Αρχαίας Ελληνικής Ενδυμνασίας - Ιματιστικής Μεταμόρφωσης. Απ' την άλλη μεριά, εμείς της μεταφέραμε, όσο γινόταν, την εμπειρία μας για μαθητές με νοητική στέρση. Την προετοιμάσαμε για τυχόν αντιδράσεις, συμπεριφορές, ανάγκες, για τις δυσανάπτυκτες πρόσληψης αυτών των νέων. Εντοπίσαμε ως αναγκαία τη συμπίεση του θεωρητικού μέρους της παρουσίασης, την έμφαση στην προβολή διαφανειών, και κυρίως στις πρακτικές εφαρμογές του προγράμματος (χρήση εργαλείων λιθοειδούς, κατασκευές γυψινών παραστάσεων της ζωφόρου με καλούπια, θεατρική μίμηση των 12 θεών).

Στο διάστημα που προηγήθηκε από την επίσκεψη, προετοιμάσαμε τους νέους μας σύμφωνα με τις ανάγκες τους, αξιοποιώντας τις δυνατότητες μάθησης που τους παρέχει το προε-

παγγελματικό τμήμα όπου φοιτούν. Το προεπαγγελματικό τμήμα είναι μέρος του Ιδρύματος "Θεοτόκος", που προσφέρει υπηρεσίες σε άτομα κυρίως με νοητική υστέρηση, από μέση ως ελαφρά. Δεν αποκλείονται ως δευτερεύουσες διαταραχές προβλήματα συμπεριφοράς, ελαφρά κινητικά προβλήματα, επιληψίες, αισθητηριακές διαταραχές, κ.ά. Βασικός μας στόχος είναι η παροχή στους νέους των 14-16 χρόνων προγραμμάτων κοινωνικοποίησης, και η αξιολόγηση καθώς και η προετοιμασία τους σε προεπαγγελματικές δραστηριότητες, όπως πηλός, υφαντική, ραπτική, ξυλουργείο, κηπουρική, βιβλιοδεσία κ.ά. Στη συνέχεια, οι νέοι θα καταρτιστούν επαγγελματικά σ' ένα από τα εργαστήρια που διαθέτει η "Θεοτόκος".

Πριν λοιπόν από την επίσκεψή μας στο Μουσείο έγιναν οι εξής εφαρμογές του προγράμματος της Ακρόπολης:

1. Δόθηκαν ασκήσεις προσανατολισμού στο χώρο, για κάλυψη χωροχρονικών τους ελλείψεων.
 - Συγκεκριμένα, έγινε γεωγραφική κατατόπιση στο πού βρίσκεται η Ακρόπολη και ο Παρθενώνας, με κάρτες και οδηγούς.
 - Ακολουθώντας κοινωνικοιακού οδηγούς, έγινε κατανοητός ο τρόπος μεταφοράς τους από το Ίδρυμα στο Μουσείο.
 - Εντοπίσαμε πού βρίσκεται η ζωφόρος στον Παρθενώνα, με εικόνες και κάρτες. Στη συνέχεια, κατασκευάσαμε με ξύλινη ράβδους τον σκελετό του Παρθενώνα, βάψαμε κάθε πλευρά με ένα χρώμα (π.χ., κόκκινο για τη

βόρεια πλευρά) και εντοπίσαμε τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, αρχικά σε σχέση με το σώμα τους, μετά σε σχέση με τις πλευρές της ζωφόρου. Με την αναπαράσταση των τεσσάρων πλευρών της ζωφόρου με ξύλινα τούβλα δείξαμε από πού ξεκινούσε η πομπή των Παναθηναίων, ποια ήταν η κατεύθυνσή της, και πού κατέληγε η σκηνή της παράδοσης του πέπλου.

2. Εμπειριστική θεωρητική κάλυψη του θέματος με χρονική σύνθεση του χέος και του σημερα.

- Έγινε εμπλουτισμός γενικών γνώσεων και επεξεργασία του θέματος της ζωφόρου. Εδώ δόθηκαν πληροφορίες για την πομπή των Παναθηναίων, για το Δωδεκάθεο. Έγινε αναπαράσταση των θεών με θεατρικό παιχνίδι. Η πληροφόρηση εμπλουτίστηκε με πολλά πολιτιστικά στοιχεία, όπως: τι φορούσαν τότε, τι φορούν σήμερα, ποιες κοινωνικές τάξεις υπήρχαν τότε, ποιες σήμερα. Δόθηκαν επίσης ορισμένα κατασκευαστικά και καλλιτεχνικά στοιχεία, π.χ. το μέγεθος των θεών σε σχέση με τους θνητούς, χρωματισμός της ζωφόρου, άσκηση αφήγησης για τη διαφορά ανάγλυφου και αγάλματος.

Επ ακολούθησε η επίσκεψη των νέων στο Μουσείο, όπου έγινε αναλυτική ενημέρωση από την υπεύθυνη με προβολή διαφανειών και πρακτικών δραστηριοτήτων.

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι το πρόγραμμα αυτό συνεχίστηκε στο Ίδρυμα ως το τέλος της σχολικής χρονιάς (για 3-4 μήνες περίπου). Χρησιμοποιώντας πάντα ως κεντρική ενότητα την Ακρόπολη και την αρ-

χία Ελλάδα, το πρόγραμμα διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην αλλοιωθούν οι ήδη υπάρχουσες προεπαγγελματικές δραστηριότητες, αλλά αντιθέτως, να γίνουν πιο ενδιαφέρουσες. Με άλλα λόγια, η αξιολόγηση των νέων μέσα από τις συγκεκριμένες προεπαγγελματικές δραστηριότητες εξακολούθησε με τον ίδιο τρόπο, έχοντας όμως ως κοινό παρονομαστή τη συγκεκριμένη θεματολογία.

Έγιναν οι πιο κάτω δραστηριότητες:

Α. Γραφικονητικές ασκήσεις:

- Δόθηκαν γραφικές ασκήσεις συμμετρίας και αντικατοπτρικής. Συγκεκριμένα, ζητούσαμε να συμπληρώσουν το μισό μέρος του σώματος και του προσώπου που έλειπε από αρχαίο Έλληνα ή Ελληνίδα. Ζητούσαμε επίσης να εντοπίσουν τη δεξιά και την αριστερή πλευρά του σώματος. Τέτοιες ασκήσεις είναι απαραίτητες, έτσι και αλλιώς, στην εξέλιξη του προγράμματος. Οι νέοι έχουν την ανάγκη να βελτιώνουν την εικόνα σώματος. Στο πρακτικό μέρος η μουσειοσκευή με την ενδυμασία έδωσε την ευκαιρία να γίνουν ασκήσεις αυτοϊμπρέσιον σε ντύσιμο, γύσσιμο, δέσιμο ζωνών, κομψοδέματα κλπ. Ακολούθησαν ασκήσεις ζωγραφικής ώστε να ντύσουν αρχαίο Έλληνα ή Ελληνίδα.

- Δόθηκαν ασκήσεις παρατηρητικότητας, μέτρησης και συμπληρώσεως κόνων που έλειπαν από την μπροστινή, ανατολική πλευρά του Παρθενώνα.

- Έγιναν ασκήσεις ταύτισης δεξ-αριστερό τμήμα κιοκράνου, με το αντίστοιχο χρώμα, πράσινο, κόκκινο, χρησιμοποιώντας αρχαίο ελληνικό θέμα.

- Έγινε κατασκευή παλζ ακροκέραμου, σε 6 κομμάτια. Το παλζ το συναρμολογούσαν μετά οι ίδιοι. Με την άσκηση αυτή ασκούνται στο να συνθέτουν από το μέρος το όλο, να κάνουν ταύτιση χρησιμοποιώντας το αρχικό πρότυπο, και ασκούνται στην οπτικοκινητική τους οργάνωση.

- Δόθηκαν ευκαιρίες δημιουργικής έκφρασης μέσω της ζωγραφικής. Κάνουμε χρήση και μειξη χρωμάτων ή δουλεύουμε τις αποχρώσεις τους, σκούρο, ανοιχτό, πάντα μέσα από σχέδια της αρχαίας Ελλάδας.

Β. Πρακτικές ασκήσεις που έγιναν μέσα από τις προεπαγγελματικές δραστηριότητες:

Χρειάζεται εδώ να επισημάνουμε ότι κάθε δραστηριότητα στην προεργασία με ένα θεωρητικό και έναν πρακτικό τρόπο. Αναλυτικότερα: Στην **Υφαντική**, αρχικά συζητάμε

από πού παίρνονται τις πρώτες ύλες του υφάσματος, πώς τις κατεργάζομαστε, πώς υφαινόμαστε το υφάσμα, ποια εργαλεία χρησιμοποιούμε για την ύφανση, π.χ. αργαλειός, αδράχτι, ρόκα, σάιτα, κλπ. Στη συνέχεια, επισκεφθήκαμε το εργαστήρι της υφαντικής, που διαθέτει το Ίδρυμα, και είδαμε τη χρήση των αργαλειών. Επίσης εδώ δόθηκε και η ευκαιρία να κατασκευάσουμε μικρούς ατομικούς χειροκίνητους αργαλειούς, αδράχτι. Μέσα λοιπόν από την προεπαγγελματική δραστηριότητα του **ΰλουργείου**, με στόχο την κατασκευή του αργαλειού, δόθηκαν δυνατότητες μάθησης-χρήσης των **ΰλουργικών εργαλείων**, των τρόπων κατασκευής και υπολογισμών, κλπ.

Με τους αργαλειούς αυτούς ασκήθηκαν σε τεχνικές απλής ύφανσης. Παράλληλα μνημήκαν στον τρόπο προέλευσης νήματος από την πρώτη ύλη. Στη συνέχεια, κάναμε συλλήγηση από διάφορα είδη υφασμάτων, φτιάχνοντας ένα δείγματόλγιο. Εδώ είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε για διαφορές στην αφή και στις ιδιότητες του κάθε υφάσματος (π.χ. λεπτό, άγριο, ζεστό). Με αυτόν τον τρόπο, συνδέσαμε τις εποχές με τον ρουχισμό.

Στη **Ραπτική**, προκειμένου να φτιάξουμε τους δικούς μας χιτώνες, έγιναν δραστηριότητες όπως: τρύπωμα, στρίψιμο, ράψιμο κομψιών κ.ά. Στη **Μετοξένια** τυπώσαμε υφάσμα. Η μακέτα που χρησιμοποιήσαμε είχε θέμα ανθέμια και λωτούς από την επικρανίδα του Ερεχθείου. Με το ίδιο θέμα τυπώσαμε το εξώφυλλο φωτογραφικού άλμπουμ στο πλαίσιο **Βιβλιοδετικής** άσκησης.

Άλλη ενότητα στην οποία δόθηκε έμφαση ήταν η διακόσμηση των ρούχων, ο στολισμός των αρχαίων Ελλήνων. Με φωτογραφίες και έντυπο υλικό εντοπίσαμε σχέδια με τα οποία διακοσμούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τις ενδυμασίες τους.

Στη δραστηριότητα του **Πηλού** κατασκευάστηκαν με γύψινα καλούπια πηλίνα ακροκέραμα και ανάγλυφη παράσταση αρχαίου με ένδυμα εποχής και κοσμήματα.

Γ. Νέες δραστηριότητες-πρακτικές που προέκυψαν από το πρόγραμμα του Κε.Μ.Α. Δόθηκαν ευκαιρίες να μιλήσουμε για τα μουσικά όργανα των αρχαίων, τα μουσικά όργανα τα σημερινά, με ασκήσεις, κατασκευές στο ΰλουργείο, ζωγραφική, επίσκεψη στο Μουσείο Λαϊκών Μουσικών Οργάνων, στην Πλάκα.

Περάσαμε και στην **κατασκευή κοσμημάτων** χρησιμοποιώντας χαλκό, δέρμα, πηλό, κ.ά. Πάλι οι νέοι είχαν την ευκαιρία, κατασκευάζοντας π.χ. δάφνιο στεφάνι, που φορούσαν οι αρχαίοι Έλληνες αθλητές, να χειριστούν καινούργια υλικά και να χρησιμοποιήσουν τα απαραίτητα εργαλεία.

Στο πρόγραμμα της **Λιθοεικής** έγινε χρήση των εργαλείων που είχαν οι αρχαίοι για το σκάισμα του μαρμάρου. Φθάσαμε στα εργαλεία της σημερινής εποχής και μάλιστα σε αυτά που διαθέτει το εργαστήριο μας (εργαλεία ΰλουργείου, μεταξοτυπίες, κλπ.). Εδώ έγιναν ασκήσεις ταύτισης, αναγνώρισης, ονομασίας, χρήσης και σύγκρισης των εργαλείων μεταξύ τους.

Το πρόγραμμα αυτό συμπληρώθηκε με επίσκεψη των νέων στα αρχαία λατομεία, στην Πεντέλη. Με αυτόν τον τρόπο ολοκληρώσαμε το πρόγραμμα της κυκλοφοριακής αγωγής με επίκεντρο το σχολείο.

Στην Πεντέλη εντοπίσαμε τον δρόμο απ' όπου μεταφέρανε τα μάρμαρα οι αρχαίοι ως το λόφο της Ακρόπολης. Εξηγήσαμε τον τρόπο μεταφοράς τους, καθώς και τον τρόπο εξόρυξής τους από το βουνό. Μας δόθηκε επίσης η ευκαιρία να συμπληρώσουμε τη συλλογή πετρωμάτων που έχουμε αρχίσει στο σχολείο.

Συμπεράσματα.

1. Χρησιμοποιώντας τη θεματολογία από την αρχαία Ελλάδα ως κεντρική ενότητα, δουλέψαμε ως το τέλος του χρόνου τις προεπαγγελματικές δραστηριότητες, δίνοντας πάντοτε έμφαση στον μαθησιακό και πρακτικό τρόπο προσέγγισης του νοητικού υστερούντος ατόμου, δηλαδή στην ανάλυση της δραστηριότητας σε στάδια εργασίας με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας. Π.χ. η δραστηριότητα του πηλού χωρίζεται στα εξής μέρη: Χτύπημα πηλού, ζύμωμα πηλού, άνοιγμα ισόπαχου φύλλου με πλάστη, κλπ.

2. Προσαπθήσαμε να μην περιοριζόμαστε στη θεωρητική ενημέρωση και στις πρακτικές εφαρμογές του Μουσείου αλλά να εκπαιδευτούμε όσο το δυνατόν περισσότερο στο πρόγραμμα με ατομικές εμπειρίες χειρισμού-κατασκευής-ψηλάφησης-απτικής εξοικείωσης με το προς μάθηση αντικείμενο. Είναι αναγκαίο η μάθηση στα άτομα αυτά (και όχι μόνο) να περνάει μέσα από πρακτική εμπειρία μέχρι να εμπεδωθεί ως αφηρημένη έννοια. Π.χ., τι είναι ακροκέραμο; Προηγήθηκε η κατασκευή ακροκέραμου με καλούπι στον πηλό, για να φτάσουμε στη διαδίστατη εικόνα -κατασκευή παζλ- και να καταλήξουμε στην έννοια "ακροκέραμο".

3. Είναι αναγκαία η ύπαρξη αυτών των προγραμμάτων και κυρίως η παρουσία ευαίσθητοποιημένων ανθρώπων, που θα τα εμψυχώνουν και θα τα προσαρμόζουν στις ανάγκες των ειδικών ατόμων, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτές, ώστε ο χώρος της ειδικής αγωγής να βγει από την απομόνωσή του.

Ελπίζουμε στο μέλλον να υπάρχουν κι άλλες τέτοιες ευκαιρίες συμμετοχής όλων των ατόμων, των ειδικών, στα προγράμματα για τη γνώση της πολιτισμικής ζωής του τόπου μας.

6. ΒΙΒΛΙΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα συμπληρώνονται, ολοκληρώνονται με μια καλή βιβλιοθήκη, με την αναζήτηση των στοιχείων για τα θέματα που ερευνούν και την ψυχαγωγία των μαθητών μέσα από τον κόσμο του βιβλίου. Το παιδί πρέπει να μάθει να διαβάζει. Η δυνατότητα μιας κινητής βιβλιοθήκης, μιας βιβλιοθήκης-Μουσείου-οικουκής, είναι το θέμα της επομένης ανακοίνωσης. Ο "Μπλε Ζάκος" είναι ένα ταξίδι στην Αρχαία Ελλάδα από το Κέντρο Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου, που είναι και ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας για να ολοκληρώσει το παρόν τεύχος των Πρακτικών με μια επιλογή βιβλιογραφίας.